

Tanári igények és helyi tanterv

1994 ősze óta készítünk fel – kolléganőmmel, Bognár Máriával – pedagógusokat a helyi tanterv összeállítására. Bár a tréninget nem hirdettük meg, az ország különböző pontjairól kaptunk meghívást. Voltak visszatérő helyszínek is, azaz egy-egy intézmény vagy szervezet többször is meghívott bennünket. A tréningek helyszíneit az 5. oldali ábra mutatja be.

A helyitanterv-készítő tréningek helyszínei és a résztvevői rétegek

A városokként feltüntetett tréninghelyeket a jobb értelmezés kedvéért célszerű úgy csoportosítani, hogy mely megyék pedagógusait érintette az adott felkészítés. E szerint megállapíthatjuk, hogy dolgoztunk Vas megyében (24 fő), Zalában (50 fő), Somogyban (33 fő), Baranyában (76 fő), Tolnában (26), Fejérben (24 fő), Pest megyében (72 fő), Nógrádban (72 fő), Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (kb. 160 fő), Hajdú-Biharban (24 fő), Jász-Nagykun-Szolnok megyében (72 fő) és Budapesten kb. 100 résztvevővel.

A fentiekből kitűnik, hogy háromnapos tréningünkkel nem jutottunk el az ország nyugati, észak-nyugati megyéi közül Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom és Veszprém megyébe, az északiak közül Heves, a déliek közül Bács-Kiskun, Csongrád és Békés, a keletiek közül Szabolcs-Szatmár-Bereg megyébe. (Az első négy megyében egyáltalán nem tartottunk felkészítőt, a többiben egy-egy napos előadásaink, konzultációink voltak.)

A tréningeken az aktív ismeretszerzés, a kiscsoportos tevékenységi forma miatt kötött létszámmal (24 fő) dolgoztunk. Ettől azért néha eltértünk, mert eleve kisebb létszámú csoporthoz hívtak minket, vagy egy-két fővel többet vállaltunk. Két szakértői és két nevelőtestületi felkészítésen pedig 33–35 fővel dolgoztunk. 1994-ben egy, 1995-ben kettő, 1996-ban huszonöt és 1997-ben három helyi tantervi tréningünk volt. Összesen tehát 31 felkészítést vezettünk. A teljes létszám kb. 730 fő volt.

A helyitanterv-készítő tréningeket különböző részvevői körnek tartottuk:

1. egy megyéből vagy városból az *iskolavezetőknek*;
2. egy megyéből vagy városból a *tanároknak* (iskolánként 1–3), vagy egy teljes nevelőtestületnek;
3. *szakértőknek, szaktanácsadóknak, multiplikátoroknak.*

A felkészítő tréningjeink többségét tanároknak tartottuk. Ezzel a réteggel folytatott munkánkon belül hat programot teljes tantestülettel dolgoztunk végig. A tantestületi felkészítéseink felét „elnyújtott” formában szerveztük, ami azt jelentette, hogy a háromnapos tréning programját nem egy alkalommal intenzív formában, hanem 3–5 találkozás során adtuk át.

A tanárok többsége társunk volt a munkában, nagyon jól együtt lehetett működni velük. Mindig akadt egy-két résztvevő, akinek problémája volt a NAT-tal, és egyáltalán azaz, hogy a pedagógiai program és a helyi tanterv összeállítása a pedagógusokra hárul. A gondok egy része érzelmi megközelítésből eredt, másik része mögött egzisztenciális szempontok húzódtak, és csak kis részben érintettek tartalmi kérdéseket. Így is sok jogos probléma került előtérbe: például a NAT hetedik osztályban (is) történő bevezetése, amely magával hoz bizonyos, az átmeneti tantervekhez kapcsolódó nehézségeket is; nehezen egyeztethető össze a kötelező időkeretek megkurtítása a műveltségi területekben

megfogalmazott komplex tartalmakkal; a NAT új tartalmaira alig van graduális, illetve posztgraduális képzés a főiskolákon, egyetemeken stb.

1996-ban az Országos Közoktatási Intézet által a NAT implementációs keretből támogatott programok zöme a Nemzeti Alaptantervvel általában vagy annak valamely műveltségi (rész)területével foglalkozott. A NAT közös követelményei, ha úgy tetszik, a nevelési kérdések majd minden megyében terítékre kerültek, országosan közel 1300 hallgatóval. Több mint 4000 résztvevője volt a pedagógiai programot és a helyi tantervet érintő felkészítéseknek, és ezen belül 1226-an az önkormányzati oldal képviselői voltak. A speciális programok közül megemlítendő a kisebbségi és a gyógypedagógiai témával, valamint a kollégium és a gyermekotthon kérdéseivel foglalkozó rendezvények. Érdekeségként megjegyezzük, hogy két helyszínen a minőségbiztosítás kérdése is szóba került.

Tanulságos lehet összevetni az országos adatokat a mi tréningjeink létszámmal kapcsolatos adataival. Az 1996. évben a fővárosi és a megyei pedagógiai intézetek – OKI által támogatott – helyi tantervvel foglalkozó rendezvényeinek 1511 résztvevője volt. Ugyanebben az évben érte el tevékenységünk a csúcspontját, majdnem minden második héten vezettünk egy helyitanterv-tréninget, amelyen összesen kb. 600 pedagógus vett részt. Érzékletes ez az adat akkor is, ha tudjuk, hogy a pedagógiai intézetek az év második felében bonyolították ezeket a rendezvényeket. Ha éves szinten a kétszeresét tételezzük a hallgatói létszámnak, akkor is azt feltételezhetjük, hogy az országos – pedagógiai intézetek által szervezett – helyi tantervi továbbképzések hallgatóinak kb. 20%-a a mi felkészítésünkön vett részt 1996-ban. Ami azt jelenti, hogy ez kellő létszám ahhoz, hogy általánosabb következtetéseket vonhassunk le ennek a csoportnak a helyi tanterv összeállításával kapcsolatos elvárásait megvizsgálva.

A helyitanterv-készítő tréningek résztvevőinek elvárásai

Tréningjeinken minden alkalommal felmértük, hogy a résztvevőknek milyen elvárásaik, igényeik vannak a felkészítéssel szemben. Ennek módszere az volt, hogy a résztvevők felírták egy lapra (post it), hogy mit szeretnének megtanulni, milyen kérdésekre kívánnak választ kapni, pontosan mit várnak a programtól. Ezeket a cédulákat egyrészt felragasztották egy csomagolópapírra, amely a tréning befejezéséig látható volt, figyelmeztetve minket, hogy eleget kell tennünk az elvárásoknak, másrészt ismertették a többiek előtt a leírtakat, amelyeket mi föliára írtunk fel a problémák és a harmadik nap végén ezen ellenőriztük közösen, hogy teljesültek-e az igények.

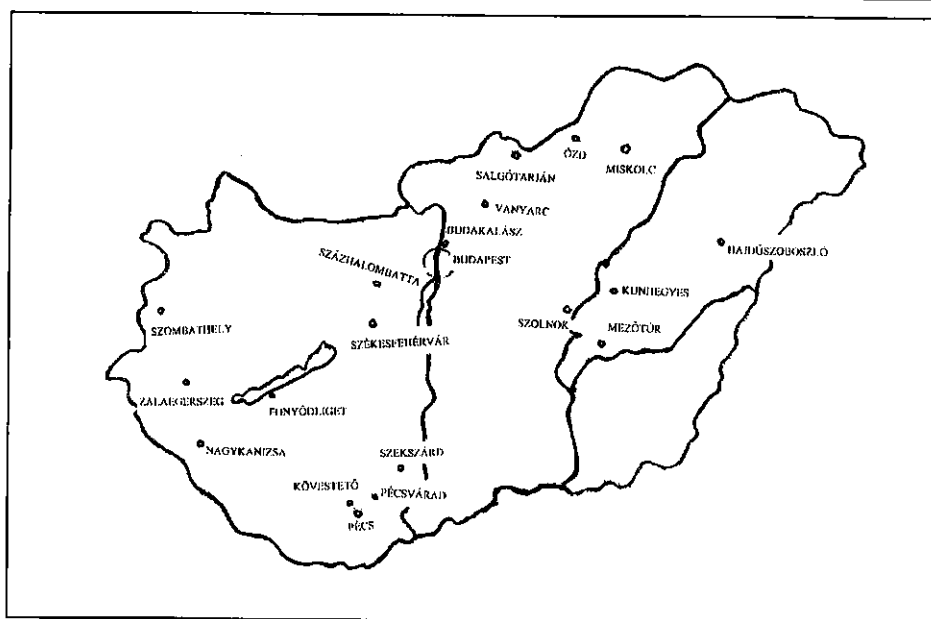
Az említett föliák alapján tudjuk bemutatni és elemezni a tréningeken megfogalmazott elvárásokat. Az elemzés másik bázisát azok a tapasztalatok, benyomások alkotják, amelyeket mint tréningvezetők szereztünk, vagyis az adatokat a résztvevői megfigyelés többlétszámúval tudjuk kiegészíteni, értelmezni.

Érvényességi megszorítások

Az elvárások rögzítésével kapcsolatban két dolgot kell hangsúlyoznunk. Egyfelől nem szó szerint írtuk le a résztvevői megfogalmazásokat, másfelől pedig ha többen is lényegileg ugyanazt mondták, akkor nem alkalmaztunk egységes jelölést. Volt, hogy az egyes változatokat is jegyeztük, máskor meg elegendőnek tartotta a csoport, hogy csupán egyszer írjuk fel a problémát. Ezek a föliák tehát nem felméréshez, nem vizsgálathoz készültek.

A „mintaválasztást” véletlennek tekinthetjük – bár nem mi választottunk, hanem a meghívóink választottak minket. Ezért érdemes a helyszíneket Magyarország térképén is elhelyezni, hogy érzékelhetővé váljon, milyen területről származnak ezek az adatok (1. ábra).

Általánosságban elmondhatjuk, hogy inkább azokkal a pedagógusokkal találkoztunk, akiket az érdeklődőbbek közé sorolhatunk. Azt gondoljuk, hogy ezért némileg torzít a kép. Ha összevetjük a 200–300 fős hallgatóság előtt tartott előadásokon szerzett benyomásainkat tréningtapasztalatainkkal, akkor azt mondhatjuk, hogy a NAT-tal, az újjal, a változással szembeni elégedetlenség jóval erősebben jelentkezett az előadásokon. (Azt csak zárójelben em-

A helyi tanterv-készítő tréningek helyszínei

lítjük meg, hogy a három nap során sokkal alaposabban végére járhattunk az ilyen típusú felvetéseknek és a tanárok meggyőzhetőnek bizonyultak.) Nem fordítottunk külön gondot a résztvevők regisztrálására, ezért nem tudunk pontos adatot megadni a létszámot illetően.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy az ország egy bizonyos körét érintő, véletlenül „kiválasztott”, de az átlagnál feltehetően jobban érdeklődő pedagógus mintáról rendelkezünk adatokkal.

Az adatok értelmezése

Az említések gyakoriságából kitűnik (1. táblázat), hogy a legerőteljesebb elvárásként az jelentkezett, hogy a gyakorlatban hasznosítható ismereteket akarnak a résztvevők, a *csináláshoz* szeretnének fogódzókot, tapasztalatokat kapni. „Ötleteket, segítséget” várnak egy „működőképes tanterv” összeállításához, „megerősítést az eddigi elgondolásokhoz”, megerősítést ahhoz, hogy meg tudnak birkózni a tanterv-összeállítás feladatával. A részletes lista tartalmazza, hogy a fő típusok közé milyen megfogalmazásokat, „válaszvariációkat” soroltunk. A „Gyakorlati (praktikus) ismeretek” típusú elvárásoknak több mint a háromnegyedét az ötletek, segítség, megerősítés altípus adja. Ez egyfelől azzal magyarázható, hogy a tanároknak általában jellemző, hogy a gyakorlat nyelvére lefordított tudást igényelnek és szükségük van a megerősítésre. Másfelől ez az elvárás különösen érthető abban a helyzetben, amikor a közoktatási törvény a pedagógusokat olyan feladat elé állítja, amire igazában nem képezték ki őket és döntő többségük eddigi iskolai gyakorlata során még nem találkozott a tantervkészítés problémájával.

A pontos képhez az is hozzátartozik, hogy nem kevesen voltak azok a résztvevők, akik számára szokatlan volt a tréning jellegű továbbképzés, a cselekvéses tanulás, ők a gyakorlatorientált ismereteket előadás formájában szerették volna megkapni. Ebből a hozzáállásból arra is következtethetünk, hogy a tanárok ezen rétegének a pedagógiai tárházában nem elég erőteljesen vannak jelen a cselekvéses tanulás módszerei, vagy éppenséggel hiányoznak onnan. Benyomásaink is azt erősítik meg, hogy a pedagógusok módszertani kultúrája fejlesztésre, gazdagításra szorul.

A második helyen a *módszertani felkészítés* igénye áll. „Fogásokat”, „módszereket”, „módszertani segítséget” vártak a résztvevők a tréningtől a tantervek készítéséhez/összeállításához, választásához, alkalmazásához. A módszerek és a gyakorlati útmutatás kérdése voltaképpen szorosan összetartozik. Együtt az összes említések kb. 28%-át ölelik fel. Ez azt erősíti, hogy valóban a gyakorlatra kihegyezett ismereteket, tudást várnak a pedagógusok, mert át akarják látni, meg akarják tanulni, hogyan kell/lehet tantervet készíteni, összeállítani stb. Jól érzékelhető, hogy az OKI tantervi adatbankjáról szóló információk sűrűsödésével, az adatbank kiépülésének előrehaladtával mind több résztvevő fogalmazta meg azon igényét, hogy az adatbank működéséről, használatáról, de elsősorban a választás hogyanjáról gyakorlati ismereteket kapjon. Hogy mégis kettéválasztottuk a két elvárástípust, annak az az oka, hogy fontosnak tartottuk a kimondottan módszertani kérdések külön megjelenítését.

A fogalmak, összefüggések tisztázása mind a kezdeti időszakban – 1994 ősze és 1996 tavasza között –, mind a későbbiekben hangsúlyos kérdésnek mutatkozott. Az első szakaszban azért jelentek meg az ilyen jellegű elvárások, mert sok volt a bizonytalanság, még nem került elfogadásra a NAT, illetve még alig hogy elfogadták, kevésbé ismerték azt a kollégák szövegszerűen. A későbbiekben a NAT értelmezése, a NAT és a helyi tanterv viszonyának tisztázása, a pontos feladat-meghatározás irányába mozdultak el az igények. Ami azt jelzi, hogy a pedagógusok megismerkedtek a NAT-tal, a törvénnyel és a körülöttük jelentkező problémákkal, így a kérdésfelvetéseik, elvárásaik is konkrétabbá váltak.

A műveltségi (rész)területek kérdéseit érdemes külön csoportként kezelni a konkrétabb megfogalmazásuk miatt, ezért nem soroltuk be ezeket a „Fogalmak, összefüggések tisztázása” típusba. Kiemelésre kívánczik, hogy a műveltségi területek közötti kapcsolatok, összefüggések, az integrációs megoldások kérdése több hallgatót is foglalkoztatott. A jellemzőbb azért az volt, hogy a pedagógusok a saját szakpárosításukhoz képest érdeklődtek a műveltségi (rész)területekről, vártak az egyes részterületek problémáiban eligazítást. A tréningjeiken részt vett tanárok többségére az jellemző, hogy nem kívánja végigkövetni a NAT műveltségi területeinek logikai szerkezetét, ragaszkodik a szakjai tanításának eddigi iskolai gyakorlatához. A tanárok alapállásáról megállapítható tehát – vélhetően nem csak a tréningjeinken résztvevőkre érvényesen –, hogy a meglévő ismeretüket, tudásukat, gyakorlatukat tekintik érvényes alapnak, és legfeljebb ezekhez az elemekhez képest hajlandók valami változtatást megtenni. Elsődlegesen az időkeretek szűkülését, a tantárgyak visszaszorítottóságát és ebből adódóan a kötelező óraszámuk kitöltésének nehézségét érzékelik a pedagógusok. Végül soron azt, hogy az egzisztenciájuk vált kérdésessé. Ebben nem tesznek különbséget abban, hogy az időkeretekről a törvény rendelkezik, a NAT pedig a tartalomról, egységesen a NAT „hibájának” tulajdonítják, hogy nem működhet a tantárgyak a megszokott óraszámmal.

Nyilván számolni kell azzal, hogy a NAT szemléletének a tanítási gyakorlatba való átültetése hosszabb időt igényel, ehhez világossá kell tenni a tanárok előtt, hogy a NAT a tartalmi szabályozás terén hozott jelentős változást, ami azonban nem azt jelenti a tanítás-tanulás folyamatában, hogy a régóta egy az egyben leváltja az új, hanem azt, hogy sokféle megoldás létezik, működhet egymás mellett.

„A tanárok felkészülése” típusban jelennek meg azok a felvetések, amelyek a NAT új tartalmainak (mozgóképkultúra és médiaismeret, tánc és dráma, emberismeret stb.) tanítását érintik. A pedagógusokat eléggé foglalkoztatta, hogy miképp várják tőlük ezeknek a területeknek az oktatását, amikor erre őket nem képezték ki, és a jelen pillanatban sem folyik ilyen jellegű tanárképzés vagy csak néhány helyen. Ez a kérdés az említések számától eltérően jóval gyakrabban került elő, nagyobb hangsúlyt kapott a tréningen. Szintén ehhez a típushoz tartoznak azok az elvárások, amelyek tantervírásra való felkészítéssel és a tanterv összeállításának menedzselésével kapcsolatosak. „Hogyan készüljek fel én mint tanár, és hogyan az egész nevelőtestület a tanterv elkészítésére?” Ehhez szoro-

san kötődött az a igény, hogy kapjanak támpontot, technikát, módszereket ahhoz, hogyan szervezzék meg iskolájukban a felkészülést a pedagógiai program és benne a helyi tanterv összeállítására, hogyan irányítsák, menedzseljék magát a munkafolyamatot. Ez az elvárás nemcsak iskolavezetők szájából hangzott el, bár döntően rájuk volt jellemző. Azoknak a pedagógusoknak nehezebb segítséget nyújtani, akik a testülettől is, az iskola vezetésétől is némileg elszigetelve próbálnak változásokat elindítani, a NAT-ból adódó sajátos helyi programot kidolgozni. Az igényeknek még egy körét soroltuk ebbe a típusba, mégpedig azokat, amelyek azt firtatták, hogy honnan milyen segítséget várhatnak a tanárok a helyi tanterv működtetéséhez, értékeléséhez.

A multiplikátorok elvárásaiban – más összetételű tanfolyamainkhoz viszonyítva – a „hogyan adjam tovább” kérdése kapott dominánsan nagyobb hangsúlyt: „Tréningvezetéshez, tanfolyamtervezéshez módszereket, technikákat kapni”, „tréningvezetői szerepben megerősödni”, „munkáltatói technikákat megismerni”, „az átadó, a felkészítő szerephez segítséget kapni”. Ezek az elvárások nyilvánvalóan a feladatból, a multiplikátori szerepből következnek. Megjegyezzük, hogy a „hogyan adjam tovább” jellegű igények más tréningeken is megfogalmazódtak, de azoknál a célzott csoport a résztvevők saját tantesztülete volt, a közvetlen kollégáknak akarták továbbadni a tanultakat.

A leendő multiplikátorok között fokozott volt az igény arra, hogy a helyi arculatú tanterv megszületését tudják segíteni, hogy világosan lássák a NAT és a helyi sajátosságok arányát, hogy a helyi tanterv egészéhez és a tantárgyi programokhoz egyaránt tudjanak segítséget nyújtani a hozzájuk forduló tantesztületeknek. Érthetően kiemelt érdeklődést mutattak a tantervi adatbank iránt, hiszen érzékelték, hogy a legtöbb iskola erre a bázisra fog támaszkodni a helyi tantervek összeállításakor.

Bár az említések számát tekintve a hetedik helyen áll az időkeretek kérdése, mi azt tapasztaltuk, hogy az időkeretek elosztása az egyik legnehezebb feladatnak tűnik a tantesztületek számára. A tanárok, ha a tantárgyuk időkeretéről esik szó – általában – heti óraszámokban gondolkodnak. Amikor arra kértük a tréningjeink résztvevőit, hogy határozzák meg (a Köznevelési Törvényben megadott időkeretek és a NAT szakaszaira és műveltségi területeire javasolt százalékos arány alapján), hogy a műveltségi (rész)területeket milyen időkeretben szeretnék tanítani, a következő gondok jöttek elő:

- az így kiszámolt óraszámok kevésnek látszanak a tantárgyuk tanításához;
- mihez lehet kezdeni a tört időekkel (a heti 1 1/4 órával stb.);
- hogyan tarthatnák meg a műveltségi terület teljes időkeretét, miközben valamelyik részterületét átutalnák más kollégájukhoz;
- a tantárgyak összesített időigénye a 100% fölé kerül.

Az érthető, hogy a tanárok általában több időt igényelnek tantárgyuk tanításához, hiszen minden pedagógus kellően fontosnak tartja a saját szakját és kemény érvekkel tudja alátámasztani, hogy annak megtanításához ennyi és ennyi órára van szükség. A résztvevők éppen ahhoz kértek segítséget, hogy lehet kimozdulni abból a helyzetből, amikor a kollégák csak a saját igazukat bizonygatják, és nem hallgatják meg egymást; hogyan lehet olyan közös pontot találni, amely mindenki számára elfogadható. Az időkeretek vonatkozásában is megerősítést nyert az, hogy a helyi tanterv elkészítésekor az egyes tanárok vagy munkaközösségek csak akkor gondolták teljesen végig saját tantárgyuk kereteit, ha az iskola egészének vonatkozásában is átgondolták azt.

A kötelező és a választható időkeretek megítélésében mutatkozott egy kis bizonytalanság. A résztvevők első megközelítésben hajlottak arra, hogy a választható időkeretből biztosítsák a hiányzó tanórákat, de a megbeszélés során világossá vált előttük, hogy ez csak meghatározott feltételek (szülői beleegyezés) mellett járható út, hogy más szerepe van ennek az időtartománynak (szakkörök, csoportbontás stb.), és hogy nem véletlenül szabályozza a törvény a diákok kötelező óraszámát, nem terhelhetők a végtelenségig. A megoldás nem az időkeretek bővítésében, hanem a meglévők intenzívebb felhasználásában rejlik.

A szűkös időkeret arra is készíti a nevelőtestületet, hogy új, hatékony módszereket alkalmazzon, hogy a heti óraszámot túl más időegységekben (pl.: projekt, félév, epocha, keresztfélév stb.) is próbáljon gondolkodni. Ha ilyen egységeket (pl. projekt hét) választ egy tantárgy, akkor ezt érdemes iskolai szinten egyeztetni, hogy azok programja is pl. a projekt hét figyelembevételével épüljön, s az iskola időtervében előre lehessen számolni az ilyen megoldásokkal.

Az időkeretek kérdésköréhez soroltuk azokat az igényeket is, amelyek a helyi tanterv elkészítésével/összeállításával kapcsolatos feladatok időbeni ütemezéséhez kértek támogatást.

Összefoglalva

A helyi tanterv összeállítására felkészítő tréningeken résztvevők elvárásainak csoportosított listájából az első hét helyezett tárgyaltuk részletesebben. Ezekre az elvárásokra esett az említések kétharmada. Mindezekből azt tűnt ki, hogy a saját gyakorlatukban jól használható ismereteket várnak a pedagógusok. Megvolt bennük az igény, hogy megtanulják, hogyan lehet tantervet készíteni. Ehhez szorosan kapcsolódott az az elvárás, hogy a fogalmak, összefüggések, a műveltségi (rész)területek, az időkeretek kérdései, a helyi tanterv formai és tartalmi követelményei tisztázásra kerüljenek.

A pedagógusok visszajelzései abban erősítették meg bennünket, hogy a megfogalmazott elvárásaik kielégítő módon megválaszolásra kerültek.

<i>Dátum</i>	<i>Helyszín</i>	<i>Részvevői kör</i>
1994. november	Miskolc	szakértők, szaktanácsadók
1995. szeptember	Budapest/PEPSZI	szakértők, szaktanácsadók
1995. november	Budapest	tanárok
1996. január	Budapest/PEPSZI	tanárok
1996. március	Mezőtúr	tanárok (országos)
1996. március	Szolnok	szakértők, szaktanácsadók
1996. március	Kunhegyes	tantestület
1996. április	Zalaegerszeg	tanárok
1996. május	Hajdúszoboszló	tanárok/iskolavezetők
1996. május	Budapest /PEPSZI	tanárok
1996. május	Budapest	tanárok (országos)
1996. június	Kövestető	multiplikátorok (országos)
1996. június	Pécs	tantestület
1996. július	Székesfehérvár	tanárok
1996. augusztus	Miskolc	tanárok
1996. szeptember	Salgótarján	tanárok
1996. szeptember	Miskolc	szakértők, szaktanácsadók
1996. október	Budapest	tanárok
1996. október	Budapest	tanárok (országos)
1996. október	Szombathely	tanárok/iskolavezetők
1996. október	Szekszárd	szakértők, szaktanácsadók
1996. október–november	Százhalombatta	tantestület
1996. november	Ózd	tantestület
1996. november	Nagykanizsa	tanárok/iskolavezetők
1996. november	Pécsvárad	multiplikátorok (országos)
1996. november	Miskolc	szakértők, szaktanácsadók
1996. november	Salgótarján	tanárok
1996. december	Budapest	tanárok (országos)
1997. január	Ványarc	tanárok/iskolavezetők
1997. január	Budakalász	tantestület
1997. január–február	Budapest	tantestület
1997. április	Fonyódliget	szakértők, szaktanácsadók

MEGJEGYZÉS: Külön jeleztük (országos) azokat a tréningeket, amelyeknek a résztvevői legalább öt megyéből kerültek ki.

1. táblázat

A helyi tantervkészítő tréningek helyszínei időrendben a résztvevői kör megjelölésével

Sorrend	Az elvárás megnevezése	Az említések száma
1.	Gyakorlati (praktikus) ismeretek	102
2.	Módszerek	72
3.	Fogalmak, összefüggések tisztázása	59
4.	Műveltségi (rész)területek kérdései	58
5.	A helyi tanterv formai, tartalmi követelményei	56
6.	A tanárok felkészülése	37
7.	Időkeretek	33
8.	Szabályozási és pénzügyi kérdések	32
9.	Helyi sajátosságok	29
10.	A helyi tantervről tanultak átadása, multiplikátor	24
11.	Közös követelmények	23
13.	Iskolaszervezet	19
14.	Iskola és társadalom	18
15.	Elméleti ismeretek	17
16.	Célok	13
17.	A helyi tanterv és a tankönyvek, taneszközök	11
18.	Átjárhatóság	10
19.	Ellenőrzés, véleményezés	10
20.	Átmeneti tantervek	7
		Összesen: 630

2. táblázat: Elvárások

A helyi tanterv összeállítására felkészítő tréningeken résztvevők elvárásainak csoportosított listája

Az elvárás megnevezése	Az említések száma
Fogalmak, összefüggések tisztázása	63
a) általában	11
b) NAT és helyi tanterv kapcsolata	21
c) NAT ismerete, értelmezése	12
d) Pedagógiai program és helyi tanterv kapcsolata	9
e) követelmények	6
f) hány %-át tölti ki a NAT a helyi tantervnek	4
A helyi tanterv formai, tartalmi követelményei	56
a) átfogó képet kapni, tisztán látni	12
b) formai	22
c) tartalmi	11
d) helyi tanterv és a tanmenet kapcsolata	3
e) helyi tanterv és a tantárgyi programok kapcsolata	5
f) országosan egységes szempontok	3
Gyakorlati (praktikus) ismeretek	102
a) ötletek, segítség, megerősítés	71
b) ötletek, segítség, megerősítés vezetőknél	8
c) tananyag elrendezése	6
d) tipikus hibák, buktatók a helyi tanterv összeállításánál	5
e) tapasztalatok	6
f) hogyan kezdjem el	6
Elméleti ismeretek	17
a) eligazodni a szakirodalomban	11
b) elmélet ismeretek	6
Módszerek	72
a) általában	14
b) helyi tanterv készítése, összeállítása	35
c) helyi tanterv választása, adatbank	13
d) helyi tanterv adaptálása	5
e) működő tantervek megismerése, elemzése	5
Műveltségi (rész)területek kérdései	58
a) általában	4
b) integráció	6
c) kapcsolatok a műveltségi területek között	10
d) szaktárgy felől közelítve	16
e) egyes műveltségi (rész)területek	17
f) tananyag csökkentése	5

Közös követelmények	23
a) NAT és a nevelés	11
aa) általában	5
ab) osztályfőnöki	6
b) környezeti nevelés	9
c) tanulás	3
Időkeretek	33
a) óraszámok, időalku	20
b) kötelező/választható időkeretek	6
c) emelt szint, „tagozat”	4
d) feladatok időbeni ütemezése	3
Átjárhatóság	10
A helyi tantervről tanultak átadása, multiplikátor	23
a) hogyan segítsék a kollégáknak	10
b) multiplikátor szerep	5
c) tréning, tanfolyam vezetés	8
Helyi sajátosságok	29
a) specialitások	14
b) az iskola arculatának megőrzése/megválasztása	9
c) hagyományok	6
Iskola és társadalom	18
a) helyi szükségletek	8
b) helyi feltételek	7
c) iskolahasználók érdekérvényesítése	3
Iskolaszervezet	19
a) általában	6
b) összevont osztályok	2
c) alapozó szakasz	3
d) „alsó és felső tagozat” együttműködése	4
e) általános és középiskola együttműködése	4
f) középiskola	12
fa) szakmai orientáció 9-10. évfolyamon	6
fb) 11-12 évfolyam tantervei	7
Szabályozási és pénzügyi kérdések	32
a) szabályozás általában	3
b) vizsgakövetelmények hiánya	10
c) pénzügyi kérdések	9
d) a település oktatáspolitikai koncepciójának hiánya	4
e) törvényi előírások (tehetségnevelés, tanulási nehézségek stb.)	6
A helyi tanterv és a tankönyvek, taneszközök	11
A tanárok felkészülése	37
a) ki tanítsa a műveltségi területeket	5
b) hogyan készüljön fel a tantestület	9
c) a felkészülés menedzselés	17
d) honnan milyen segítség várható a későbbiekben	6
Ellenőrzés, véleményezés	10
a) Kik és hogyan fogják a tantervet véleményezni	3
b) Hogy történik a helyi tanterv ellenőrzése	4
c) általában	3
Célok	13
a) a helyi tanterv „csinálás” célja, értelme, használata	6
b) az iskola célrendszere	2
c) az iskola pedagógiai filozófiája	2
d) rugalmas program	3
Átmeneti tantervek	7

3. táblázat: Elvárások

A helyi tanterv összeállítására felkészítő tréningeken résztvevők elvárásainak részletezett listája